

Conselleria de Cultura i Esport

DECRET 117 /2010, de 27 d'agost, del Consell, pel qual es declara Bé d'Interés Cultural Immaterial, la Festa de la Mare de Déu de la Salut d'Algemesí. [2010/9495]

PREÀMBUL

L'article 49.1.5 de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, estableix la competència exclusiva de la Generalitat en matèria de patrimoni històric, artístic, monumental, arquitectònic, arqueològic i científic. Així mateix, l'article 26.2 de Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Generalitat, del Patrimoni Cultural Valencià disposa que la declaració d'un Bé d'Interés Cultural s'ha de fer mitjançant un decret del Consell, a proposta de la conselleria competent en matèria de cultura. Tot això sense perjudi de les competències que l'article 6 de la Llei 16/1985, de 25 de juny, del Patrimoni Històric Espanyol reserva a l'administració general de l'Estat.

Així mateix, la Llei 4/1998, d'11 de juny, del Patrimoni Cultural Valencià, en l'article 45 disposa que han de ser declarats Béns d'Interés Cultural les activitats, coneixements, els usos i les tècniques que constitueixen les manifestacions més representatives i valuoses de la cultura i el gènere de vida tradicionals del poble valencià. Igualment, poden ser declarats béns d'interés cultural els béns immaterials que són expressions de les tradicions del poble valencià en les seues manifestacions musicals, artístiques, gastronòmiques o d'oci, i en especial aquelles que han sigut objecte de transmissió oral, i les que mantenen i potencien l'ús del valencià.

Mitjançant una resolució de 15 de juny de 2010 de la Direcció General Patrimoni Cultural Valencià, es va acordar incoar l'expedient per a la declaració com a Bé d'Interés Cultural Immaterial a favor de la Festa de la Mare de Déu de la Salut d'Algemesí.

En la tramitació de l'expedient s'ha concedit tràmit d'audiència a l'Arquebisbat de València, a la Parròquia de Sant Jaume d'Algemesí i a l'Ajuntament d'Algemesí.

En compliment del que disposa l'article 27 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, del Patrimoni Cultural Valencià, en l'expedient consten els informes favorables del Consell Valencià de Cultura, i de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Carles.

En virtut d'allò exposat i d'acord amb el que estableix la normativa esmentada, a proposta de la consellera de Cultura i Esport, i amb la deliberació prèvia del Consell en la reunió del dia, 27 d'agost de 2010,

DECRETE

Article 1. Objecte

Es declara Bé d'Interés Cultural Immaterial la Festa de la Mare de Déu de la Salut d'Algemesí.

Article 2. Descripció del bé, valors i mesures de protecció

La descripció del bé, els seus valors i les mesures de protecció del mateix es fan constar en l'annex del present decret.

DISPOSICIÓ ADDICIONAL

Única. Publicació i inscripció

El present decret es publicarà en el *Boletín Oficial del Estado* i la declaració s'inscriurà en la Secció Primera de l'Inventari General del Patrimoni Cultural Valencià comunicant-se, així mateix, al Registre General de Béns d'Interés Cultural del Ministeri de Cultura.

DISPOSICIÓ FINAL

Conselleria de Cultura y Deporte

DECRETO 117/2010, de 27 de agosto, del Consell, por el que se declara Bien de Interés Cultural Inmaterial, la Festa de la Mare de Déu de la Salut de Algemesí. [2010/9495]

PREÁMBULO

El artículo 49.1.5º del Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, establece la competencia exclusiva de la Generalitat en materia de patrimonio histórico, artístico, monumental, arquitectónico, arqueológico y científico, sin perjuicio de lo que dispone el número 28 del apartado 1 del artículo 149 de la Constitución Española. Asimismo, el artículo 26.2 de Ley 4/1998, de 11 de junio, de Generalitat, del Patrimonio Cultural Valenciano dispone que la declaración de un Bien de Interés Cultural se hará mediante Decreto del Consell, a propuesta de la conselleria competente en materia de cultura. Todo ello sin perjuicio de las competencias que el artículo 6 de la Ley 16/1985, de 25 de junio, del Patrimonio Histórico Español reserva a la administración General del Estado.

Asimismo, la Ley 4/1998, de 11 de junio, del Patrimonio Cultural Valenciano, en su artículo 45 dispone que serán declarados Bienes de Interés Cultural las actividades, conocimientos, usos y técnicas que constituyan las manifestaciones más representativas y valiosas de la cultura y los modos de vida tradicionales de los valencianos. Igualmente podrán ser declarados bienes de interés cultural los bienes inmateriales que sean expresiones de las tradiciones del pueblo valenciano en sus manifestaciones musicales, artísticas, gastronómicas o de ocio, y en especial aquellas que han sido objeto de transmisión oral, y las que mantienen y potencian el uso del valenciano.

Mediante resolución de 15 de junio de 2010 de la Dirección General Patrimonio Cultural Valenciano se acordó tener por incoado expediente para la declaración como bien de interés cultural inmaterial a favor de la Festa de la Mare de Déu de la Salut de Algemesí.

En la tramitación del expediente se ha concedido trámite de audiencia al Arzobispado de Valencia, a la Parroquia de Sant Jaume de Algemesí y al Ayuntamiento de Algemesí.

En cumplimiento de lo dispuesto en el artículo 27 de la Ley 4/1998, de 11 de junio, del Patrimonio Cultural Valenciano, consta en el expediente los informes favorables del Consell Valencià de Cultura, y de la Real Academia de Bellas Artes de San Carlos.

En virtud de lo expuesto y de acuerdo con lo establecido en la normativa referenciada, a propuesta de la consellera de Cultura y Deporte, y previa deliberación del Consell, en su reunión del día 27 de agosto de 2010,

DECRETO

Artículo 1. Objeto

Se declara Bien de Interés Cultural Inmaterial la Festa de la Mare de Déu de la Salut de Algemesí.

Artículo 2. Descripción del bien, valores y medidas protección

La descripción del bien, sus valores y las medidas protección del mismo se hacen constar en el anexo del presente Decreto.

DISPOSICIÓN ADICIONAL

Única. Publicación e inscripción

El presente decreto se publicará en el *Boletín Oficial del Estado* y la declaración se inscribirá en la Sección Primera del Inventario General del Patrimonio Cultural Valenciano comunicándose, asimismo, al Registro General de Bienes de Interés Cultural del Ministerio de Cultura.

DISPOSICIÓN FINAL

Única. Entrada en vigor

El present decret entrarà en vigor l'endemà de la publicació en el *Diari Oficial de la Comunitat Valenciana*.

València, 27 d'agost de 2010

El president de la Generalitat,
FRANCISCO CAMPS ORTIZ

La consellera de Cultura i Esport,
TRINIDAD MARÍA MIRÓ MIRA

ANNEX

I. Dades sobre el bé objecte de la declaració

1.1. Introducció

La festa major d'Algemesí és la que se celebra en honor a la Mare de Déu de la Salut.

S'ha dit, i amb raó, que la vida i la història d'Algemesí han transcorregut a l'ombra d'una morera, on –segons la tradició– es va trobar la imatge de la Mare de Déu de la Salut cap a 1247. Amb tota seguretat, els repobladors portaren la devoció a Santa Maria i l'establiren a l'alqueria d'Algemesí. Cal destacar que, des dels seus orígens, la imatge no tenia una advocació concreta, i que va ser en 1568 quan va ser invocada amb el nom de Mare de Déu de la Salut.

Les primeres notícies que es coneixen de la celebració de la festa són unes partides de descàrrec sobre els costos de la festa de la Mare de Déu de l'any 1610, celebrada per iniciativa dels veïns del carrer de Berca, on ja estava la capella de la Troballa, encara que, sens dubte, el culte a la imatge i les seues festes se celebraven des d'època medieval. La primera institució per al culte a la imatge va ser un benefici eclesiàstic sota l'advocació de la Mare de Déu de la Salut de l'any 1632. Cap a l'any 1680 la celebració ja havia perdut el caràcter de festa de carrer per a convertir-se en festa de tot el poble. L'any 1712 va quedar instituït inicialment el Cant de Vespres i la Processó de la Vespra, segons el testimoni del testament de Josep Cabanes, devot de la Mare de Déu. De 1724 daten les primeres notícies sobre la solemnització dels actes festius, dels quals encara hui es mantenen alguns aspectes. El Cant de Vespres s'ha desplaçat lleugerament; el sermó encara es fa, igual que les danses, l'itinerari de la Volta General i els focs artificials i castells.

L'any 1747 es va celebrar el V Centenari de la Troballa, en què ja tots els actes van ser programats, i es pensa que un dels fets clau devia ser la Processó de Volta General, influïda pels Sexennals de la Mare de Déu de la Vallivana de Morella, i en segon lloc pel Corpus de València. És possible que després del V Centenari la festa quedara instituïda i completada quasi definitivament, encara que el pas del temps li ha anat incorporant nous elements que han passat a formar part de la tradició.

Per esta mateixa època, va començar a intervindre-hi econòmicament qui exercia la potestat civil pública per mitjà de donacions al culte. La influència morellana del rector Querol va tindre també una perspectiva jurídica, ja que es va iniciar un nou procediment d'organització de la festa: la divisió per barris i la responsabilitat dels majorsals d'organitzar els actes de culte i d'obtenir els mitjans econòmics.

La devoció a la Mare de Déu de la Salut va tindre durant els segles XVII i XVIII un increment considerable, i l'Ajuntament va instituir en 1816 el patronatge de la Mare de Déu de la Salut per a tota la ciutat. L'Ajuntament, conscient del fet que la relació de patrocini no era de la institució, sinó de tots els veïns, es va limitar a nomenar vint festers, que, al seu torn, nomenaven un depositari que retia comptes a l'Ajuntament. Més tard, es va produir un nou canvi en l'organització de la festa: podien ser majorsals tots els veïns de la ciutat.

Actualment la gestió de la festa es fa a l'empara de la Fundació per a la Festa a la Mare de Déu de la Salut i al Crist de l'Agonia, de la qual són patrons tres festers de cada barri, l'alcalde i el rector de la parròquia de Sant Jaume Apòstol, i en el Consell Assessor de la qual participen els que intervenen en els actes que formen part de la festa.

Única. Entrada en vigor

El presente Decreto entrará en vigor el día siguiente a su publicación en el *Diari Oficial de la Comunitat Valenciana*.

Valencia, 27 de agosto de 2010

El president de la Generalitat,
FRANCISCO CAMPS ORTIZ

La consellera de Cultura y Deporte,
TRINIDAD MARÍA MIRÓ MIRA

ANEXO

I. Datos sobre el bien objeto de la declaración

1.1 Introducción

La fiesta mayor de Algemesí es la que se celebra en honor a «la Mare de Déu de la Salut».

Se ha dicho, y con razón, que la vida y la historia de Algemesí, ha transcurrido a la sombra de una morera, donde – según la tradición– se encontró la imagen de la Virgen de la Salud, en torno a 1247. Con toda seguridad los repobladores traían la devoción a Santa María, que asentarían en la alquería de Algemesí. Es de destacar que desde sus orígenes, la imagen no tenía una advocación concreta, siendo en 1568, cuando se la invocará bajo el nombre de «Mare de Déu de la Salut».

Las primeras noticias que se conocen sobre la celebración de la fiesta son unas partidas de descargo sobre los costes de la fiesta a «la Mare de Déu» en el año 1610, celebrada por iniciativa de los vecinos de la calle de Berca donde ya existía la capilla del Hallazgo, aunque sin duda el culto a la citada imagen con sus fiestas, ya se celebrarían desde época medieval. La primera institución para el culto a dicha imagen fue un beneficio eclesiástico bajo la advocación a «la Mare de Déu de la Salut» en el año 1632. Fue hacia 1680 cuando la fiesta ya había perdido el carácter de fiesta de calle para convertirse en fiesta de todo el pueblo. En 1712 quedó instituido inicialmente el canto de vísperas y la procesión de la víspera, según el testimonio del testamento de Josep Cabanes, devoto de «la Mare de Déu». De 1724 datan las primeras noticias sobre la solemnización de los actos festivos, de los que todavía hoy se mantienen algunos aspectos. El canto de vísperas se ha desplazado ligeramente; el sermón aún se realiza; al igual que las danzas, el itinerario de «Volta General», los fuegos y castillos.

El año 1747 fue la celebración del V Centenario del Hallazgo en la que ya todos los actos fueron programados y se piensa que uno de los hechos clave sería la «procesó de Volta General» influenciada por las Sexenales de «la Mare de Déu de la Vallivana de Morella», y en segundo lugar por el Corpus de València. Es posible que después del V centenario, la fiesta quedara instituida y completada casi definitivamente, aunque el devenir del tiempo ha ido incorporando nuevos elementos que han pasado a formar parte de la tradición.

Por esta misma época, comenzó a intervenir económicamente quien ostentaba la potestad civil pública mediante donaciones al culto a esta fiesta. La influencia morellana del cura Querol, tuvo también una perspectiva jurídica al iniciarse un nuevo procedimiento de organización de la fiesta: la división por barrios y la responsabilidad de los mayoresales de organizar los actos de culto, y de obtener los medios económicos para ello.

La devoción a «la Mare de Déu de la Salut» alcanzó durante el XVII y el XVIII un incremento considerable, instituyendo el Ayuntamiento, en 1816, el patronazgo de «la Mare de Déu de la Salut» para toda la ciudad. El Ayuntamiento consciente de que la relación de patrocini no era de la institución, sino de todos los vecinos, se limitó a nombrar 20 «festers», quienes nombraban a un depositario quien rendía cuentas al Ayuntamiento. Más tarde, se produjo un nuevo cambio en la organización de la fiesta, pudiendo ser mayoresales todos los vecinos de la ciudad.

Actualmente la gestión de «la Festa», se realiza al amparo de la Fundació per a la Festa a la Mare de Déu de la Salut i al Crist de l'Agonia, de la que son patronos tres «festers» de cada barrio, el alcalde y el párroco de la parroquia de San Jaime y en cuyo Consejo Asesor participan quienes intervienen en los actos que forman parte de «la Festa».

Esta festa és el principal monument de la religiositat popular d'Algemesí, que la sent com a patrimoni del conjunt de la població. S'ha fonamentat durant el pas dels segles en quatre pilars forts i estables: el capeller de la Mare de Déu de la parròquia de Sant Jaume, la devoció popular a la Mare de Déu, la força invisible de la tradició i els festers dels quatre barris.

En l'actualitat la nota més característica de la Festa a la Mare de Déu de la Salut és la participació popular. En este sentit, tots els veïns d'Algemesí tenen un mateix sentir, i conceptuen la festa com un patrimoni comú i propi del conjunt de la població, siga des de l'àmbit de les creences i conviccions religioses, siga per respecte i fidelitat a la tradició secular, o pel sentiment valoratiu d'allò que la conceptua com un tresor cultural.

La Festa a la Mare de Déu de la Salut ha sigut en nombroses ocasions objecte d'atenció i estudi per part d'etnògrafs, sociòlegs i historiadors, motiu d'inspiració per a artistes plàstics, músics i poetes. Tots ells han coincidit a remarcar el gran contingut cultural que la festa posseeix. Conjunts plàstics, com La Muixeranga; balls com Els Bastonets o Els Tornejants, o la música amb què s'acompanyen, són el producte d'haver sabut mantindre i conservar un aspecte fonamental de la cultura d'Algemesí i dels valencians en particular. Així, la Festa a la Mare de Déu de la Salut ha esdevingut amb el pas dels anys un símbol irrenunciable que identifica el poble –que l'ha creat– i la seua tradició.

Esta festa amb les seues processons configura un sistema d'actuacions tradicionals i ritus d'una gran coherència i complexitat, que la convertixen en paradigma i model de referència d'altres festes tradicionals valencianes.

Es caracteritza per haver-se desenvolupat de forma continuada des dels inicis fins als nostres dies, conservant danses i músiques tradicionals, sense cap ruptura. Així, ha sigut la base per a la recuperació de danses d'altres poblacions –d'on havien desaparegut–, que, gràcies a la pervivència de les d'Algemesí, s'han pogut tornar a instaurar.

Igualment, és molt destacable l'aspecte musical, ja que s'hi han conservat nombroses melodies tradicionals. Com que per a la pervivència de les danses era necessària la música del tabal i la dolçaina, es va afavorir la recuperació d'esta música i dels instruments tradicionals amb la creació en 1974 de l'Escola Valenciana de Tabal i Dolçaina, en un moment en què estaven desapareixent els dolçainers.

Finalment, no podem oblidar que l'origen dels castells són les danses conegudes com "els balls de valencians" o "les Moixigangues o Muixerangues", d'inspiració religiosa i que s'han practicat des del segle XVI en alguns punts de la Comunitat Valenciana, com Algemesí, i que dins d'esta festa han perviscut fins als nostres dies.

1.2. Denominació:

La Festa a la Mare de Déu de la Salut.

1.3. Localitat:

Algemesí.

1.4. Data de celebració:

Els dies principals són el 7 i el 8 de setembre, precedits d'un novenari a la capella de la Troballa, el qual comença el 29 d'agost i acaba el 6 de setembre.

1.5. Actores principals:

– La parròquia de Sant Jaume Apòstol d'Algemesí, organitzadora litúrgica.

– L'organització dels diversos actes materials correspon a la Fundació per a la Festa a la Mare de Déu de la Salut i al Crist de l'Agonia, en l'estructura de la qual participen l'Ajuntament d'Algemesí, la parròquia de Sant Jaume Apòstol, els festers dels quatre barris i tots els que intervenen en els actes de la festa.

1.6. Descripció del Bé:

Els actes principals de la Festa de la Mare de Déu de la Salut es dividixen en:

- a) Novenari de la Mare de Déu
- b) Antevspera de la Mare de Déu
- c) Vespra de la Mare de Déu
- d) Dia de la Mare de Déu

Esta fiesta es el principal monumento de la religiosidad popular de Algemesí, que la siente como patrimonio del conjunto de la población. Se ha ido apoyando durante el devenir de los siglos en cuatro pilares fuertes y estables: «el capeller de la Mare de Déu» de la parroquia de San Jaime, la devoción popular a «la Mare de Déu», la fuerza invisible de la tradición y los «festers» de los cuatro barrios.

En la actualidad la nota más característica de la «Festa a la Mare de Déu de la Salut» es la participación popular. En este sentido, se ha llegado por parte de los vecinos de Algemesí, a tener conjuntamente un mismo sentir, conceptuando la fiesta como un patrimonio común y propio del conjunto de la población, bien desde el ámbito de las creencias y convicciones religiosas, bien por respecto y fidelidad a la secular tradición, bien por el sentimiento valorativo de aquello que la conceptúa como un tesoro cultural.

La «Festa a la Mare de Déu de la Salut» ha sido en numerosas ocasiones objeto de atención y estudio por parte de etnógrafos, sociólogos e historiadores, motivo de inspiración para artistas plásticos, músicos y poetas. Todos ellos han coincidido en remarcar el gran contenido cultural que «la Festa» posee. Conjuntos plásticos, como «la Muixeranga»; bailes como «els Bastonets» o «els Tornejants»; o la música con que se acompañan, son el producto de haber sabido mantener y conservar un aspecto fundamental de la cultura de Algemesí y de los valencianos en particular. Así, «la Festa a la Mare de Déu de la Salut», ha acontecido con el paso de los años, un símbolo irrenunciable que identifica al pueblo –que lo ha creado– y su tradición.

Esta fiesta con sus procesiones, conforma un sistema de actuaciones tradicionales, y ritos de una gran coherencia y complejidad que la convierten en paradigma y modelo de referencia de otras fiestas tradicionales valencianas.

Se caracteriza, por haberse desarrollado de forma continuada desde sus inicios hasta nuestros días, conservando danzas y músicas tradicionales, sin ninguna ruptura. Así, ha sido base para la recuperación de danzas que existían en otras poblaciones – de dónde habían desaparecido –, y gracias a la pervivencia de las de Algemesí, se han podido volver a instaurar.

Igualmente es muy destacable el tema musical, habiéndose conservado numerosas melodías tradicionales. Debido a que para la pervivencia de las danzas, era necesaria la música del «tabal i dolçaina», y por ellas, se propició la recuperación de esta música e instrumentos tradicionales con la creación en 1974 de la Escola Valenciana de Tabal i Dolçaina, momento en el cual estaban desapareciendo los «dolçainers».

Por último, no podemos olvidar que el origen de «els Castells» son las danzas conocidas como «els balls de Valencians» o «les Moixigangues o Muixerangues», de inspiración religiosa y que se han practicado desde el siglo XVI en algunos puntos de la Comunitat Valenciana, como Algemesí, y que dentro de esta fiesta han pervivido hasta nuestros días.

1.2. Denominación:

La Festa a la Mare de Déu de la Salut

1.3 Localidad:

Algemesí

1.4 Fecha de realización:

Los días principales son el 7 y 8 de septiembre, precedidos de un novenario en la capilla de «la Troballa» o del Hallazgo, el cual comienza el 29 de agosto y finaliza el 6 de septiembre.

1.5. Actores principales:

– Parroquia San Jaime Apóstol, de Algemesí, organizador litúrgico.

– La organización de los diversos actos materiales recaen en la Fundació per a la Festa a la Mare de Déu de la Salut i al Crist de l'Agonia, en cuya estructura participan el ayuntamiento de Algemesí, la parroquia de San Jaime Apóstol, los «festers» de los cuatro barrios, así como cuantos interviene en todos los actos de la fiesta.

1.6. Descripción del bien:

Los actos principales de la «Festa a la Mare de Déu de la Salut» se dividen en:

- a) Novenario de «la Mare de Déu»
- b) Antevspera de «la Mare de Déu»
- c) Vispera de «la Mare de Déu»
- d) Día de «la Mare de Déu»

a) Novenari de la Mare de Déu

Des del 29 d'agost fins al 6 de setembre. Tots els dies a les deu de la nit té lloc la novena a la capella de la Troballa.

b) Antevéspra de la Mare de Déu

La vesprada del dia 6 a la plaça Major, un grup de dolçainers comença a fer l'itinerari de la Volta. D'esta manera s'anuncia al veïnat l'arribada de la festa major. Després de la novena, a la porta de la capella són escenificats per xiquets els misteris i martiris, que són:

Misteri d'Abraham i Isaac
Misteri d'Adam i Eva
Martiri de Santa Bàrbara
Martiri de Sant Bernat i les germanetes
Misteri de la Mare de Déu de la Salut

Al crit de «vítol a la Mare de Déu de la Salut» s'acaba el novenari. Quan finalitza el novenari s'inicia a la plaça Major el concert a la Mare de Déu.

A mitjanit s'inicia El Retorn, que dona nom popular a esta nit de festa, la Nit del Retorn. S'anuncia per mitjà d'un volteig de les campanes de la parròquia de Sant Jaume, que s'inicia a l'una de la matinada voltejant una campana i repicant amb una altra durant un quart d'hora. A continuació, durant un altre quart d'hora es fa el toc d'entrada amb les campanes més grans (de la més menuda a la més gran) i després amb les dos xicotetes. Totes comencen amb colps lents i van repicant de pressa fins a provocar una agradable confusió sonora que acaba en sec a l'una i mitja. Aleshores s'inicia el repic que dura mitja hora més, fins a les dos. A continuació, van els vols primerament de les més grans, després de les campanes d'una en una, de major a menor i de menor a major, i els vols es continuen repetint fins a l'hora de l'alba.

Este volteig assenyala el trasllat a la vila d'Alzira de la imatge. Després d'un breu silenci, les campanes tornen a repicar una per una però en sentit invers i quan volteja la menor s'anuncia el retorn de la Mare de Déu a Algemesí. Llavors, totes les campanes de les parròquies i ermitoris del poble voltegen saludant el retorn de la Mare de Déu. Després del primer volteig de la tornada, un castell de focs posa fi a l'antevéspra de la Mare de Déu. Com ja s'ha indicat, només el clamoreig de les campanes acompanya el poble fins a l'alba.

c) Vespra de la Mare de Déu

Al matí es fa La Plega, al migdia es fa l'ofrena simbòlica d'allò arreplegat a la Mare de Déu. El cant de la Salve davant del cambril de la capella de la parròquia de Sant Jaume clou l'acte.

Fora, a la plaça Major, es fa una mascletada i alhora el volteig general de tots els campanars de les parròquies; la cercavila de la banda de música pels carrers de la Volta General posa fi a les activitats del matí.

A mitjan vesprada té lloc el trasllat de la Mare de Déu des de la seua capella a l'altar major de Sant Jaume per al Cant de les Vespres. La imatge en processó claustral és portada pels sacerdots fills del poble, acompanyada dels festers i del públic que vol, mentre la gent entona el Vírolai.

En ser col·locada en l'altar major, l'orgue i la capella de música inicien el cant de les Vespres Solemnes, que acaba amb l'ofrena de nards que adornen l'anda de la Mare de Déu en les processons.

En l'Ave Maria es fa el tradicional repic de la Xirivia. Descriu anteriorment, este repic és tradicional de la Seu de València.

Processó de les Promeses:

La primera de les tres processons, coneguda com "de les Promeses", que es fa entre el 7 i el 8 de setembre, ix a les deu de la nit de la parròquia de Sant Jaume i acaba en la capella de la Troballa, i, com el seu nom indica, al final desfilen els devots en acció de gràcies (promeses).

Encara que la processó s'inicia des de la porta del temple, els primers balls es dansen a la porta de l'Ajuntament i a continuació davant de la creu major, que espera sota l'arc de la porta de la parròquia. Quan ja han passat tots els balls per davant de la creu, els dolçainers, al so

a) Novenario de «la Mare de Déu»

Desde el 29 de agosto hasta el 6 de septiembre. Todos los días a las 10 de la noche se celebra la Novena en la capilla de «la Troballa» o del Hallazgo.

b) Antevíspera de «la Mare de Déu»

Por la tarde del día 6, un grupo de dulzaineros parte de la plaza Mayor haciendo el itinerario de la «Volta». De esta forma se anuncia al vecindario la llegada de la fiesta mayor. Después de la novena en la puerta de la capilla se escenifican por niños los «misteris i martiris», que son:

«Misteri d'Abraham i Isaac»
«Misteri d'Adam i Eva»
«Martiri de Santa Bàrbara»
«Martiri de Sant Bernat i les germanetes»
«Misteri de la Mare de Déu de la Salut»

Al grito de «vítol a la Mare de Déu de la Salut» se acaba el novenario. Al finalizar éste, se inicia en la plaza Mayor el concierto a «la Mare de Déu».

A medianoche se inicia el «Retorn», el regreso, que es el que da nombre popular a esta noche de fiesta, «la nit del Retorn», se anuncia por medio de un volteo de las campanas de la parroquia de San Jaime, este volteo se inicia a la una de la madrugada volteando una campana y repicando con otra durante un cuarto de hora. Después durante otro cuarto de hora se hace el toque de entrada con las campanas mayores (de la más pequeña a la mayor) y después las dos pequeñas. Todas inician con golpes lentos y van repicando aprisa hasta provocar una agradable confusión sonora que acaba de golpe a la una y media. Entonces se inicia el repique que dura media hora más, hasta las dos. Después se inician los vuelos primero de las mayores, después de las campanas de una en una, de mayor a menor y de nuevo de menor a mayor hasta que continúan repitiendo los vuelos hasta la hora del alba.

Este volteo señala el traslado a la villa de Alzira de la imagen. Después de un breve silencio de nuevo vuelven a repicar una por una pero en sentido inverso y cuando volteea la menor se anuncia la vuelta de «la Mare de Déu a Algemesí». Entonces, todas las campanas de las parroquias y ermitorios del pueblo voltean saludando la vuelta de «la Mare de Déu». Después del primer volteo de la vuelta, un castillo de fuegos, marca el fin de la antevíspera de «la Mare de Déu». Como ya se ha indicado, sólo el clamoreo de las campanas acompañará al pueblo hasta el alba.

c) Víspera de «la Mare de Déu»

Por la mañana se realiza la «plega», al mediodía se hace la ofrenda simbólica de lo recogido a «la Mare de Déu». El canto de la Salve delante del camerino de la capilla de la parroquia de San Jaime cierra el acto.

Fuera en la plaza Mayor, se realiza una «mascletà» al mismo tiempo que el volteo general de todos los campanarios de las parroquias y el pasacalle de la banda de música por las calles de «Volta General» marcará el fin de las actividades de la mañana.

A media tarde tiene lugar el traslado de «la Mare de Déu» desde su capilla al altar mayor de San Jaime para el canto de las vísperas. La imagen en procesión claustral es llevada por los sacerdotes hijos del pueblo acompañándola los «festers» y el público que lo desea mientras que la gente entona el «Vírolai».

Al ser colocada en el altar mayor, el órgano y la capilla de música inicien el canto de las Vísperas Solemnes que terminará con la ofrenda de nardos que adornaran las andas de «la Mare de Déu» en las procesiones.

Al «Ave María» se realiza el tradicional «repic de la Xirivia». Descriu anteriorment, este repique es tradicional de la Seo de València.

Procesión de «les Promeses»:

La primera de las tres procesiones, conocida por la de «les Promeses», que se hace entre el 7 y 8 de septiembre sale a las diez de la noche de la parroquia de San Jaime, terminando en la capilla de «la Troballa», y como su nombre indica en la parte final de la misma, desfilan los devotos en acción de gracias (promesas).

Aunque la procesión se inicia desde la puerta del templo, los primeros bailes se danzan en la puerta del ayuntamiento y delante de la Cruz Mayor, que espera bajo el arco de la puerta de la parroquia. Cuando ya han pasado todos los bailes por delante de la Cruz Mayor,

de l'*Eixida de la creu*, la incorporen a la processó al mateix temps que l'estendard ix als escalons. Els Tornejants, últims balladors de la desfilada, quan acaben de ballar a l'Ajuntament ho fan davant de l'estendard, un a un començant pel patge. Tan bon punt acaben, apareix l'anda de la Mare de Déu sota el pòrtic, i de seguida, amb les notes de l'himne de la ciutat, la corporació municipal precedida pels macers amb gramalles i amb les maces de plata de la vila, de 1608, es dirigeixen a la parròquia per a acompanyar la Mare de Déu en la processó.

Quan la Mare de Déu arriba a la capella de la Troballa, mentre hi entra tots els balls dansen, voltegen les campanes i es dispara una traca. Al so del *Virolai* s'entronitza la imatge al retaule de l'altar i de seguida comença la missa concelebrada, que continua amb la nit de vetlla a la Mare de Déu i s'allarga fins a l'alba. Mentrestant, al teatre del Patronat es fa la representació de les *Lloances* a la Mare de Déu.

d) Dia de la Mare de Déu

A l'alba es fan tres voltejos generals de totes les campanes de la parròquia de Sant Jaume, que anuncien la solemnitat del dia. A continuació ix de la plaça Major un grup de dolçainers i tabals que recorren els carrers de la Volta General. A la capella de la Troballa i davant de la imatge de la Mare de Déu se celebren dos misses resades: l'una pels festers difunts i l'altra per tots els difunts que han participat en els balls.

Processoneta del Matí:

El principal acte del matí és la Processoneta del Matí, que va de la capella de la Troballa a la parròquia de Sant Jaume. L'anda és portada per militars de la població i dels volants.

Una vegada arriba la imatge a la porta de la parròquia de Sant Jaume, és alçada pels portadors de cara al poble, al so de l'himne d'Algemés, i tots els balls dansen al mateix temps: La Muixeranga alça l'Altar a una part de la porta, Els Tornejants agiten davant de l'anda les seues varettes, les campanes sobreposen en ple volteig el seu so, tot acompanyat de la traca i la solta de coloms; el poble aplaudeix i vitoreja la patrona.

Situada la Mare de Déu a l'altar major, s'inicia la missa major. Acabada la missa major, es reunixen a la plaça Major autoritats i festers per a traslladar-se, amb l'acompanyament de la banda de música, al lloc on es fa la mascletada.

Processó de Volta General:

A la vesprada té lloc la processó general. Els tres vols espaiats del campanar de Sant Jaume anuncien que la Processó de Volta General està a punt de començar.

Quan La Muixeranga ha fet evolucionar Les Floretes amb les torxes enceses davant de l'Ajuntament i se sent el so de la melodia per a construir L'Alta a la porta de l'església, la processó ja pot eixir.

Ja de tornada, a primera hora del matí arriba la Mare de Déu a la plaça Major, on és rebuda per la gent; en disparar un castell de focs, de nou es fa un comiat apoteòsic. Entre les danses dels balls, el volteig de campanes, els visques i els aplaudiments, les alçades de l'anda de la Mare de Déu girada cap al poble, entra a l'església de Sant Jaume fins a l'any següent, en què El Retorn iniciarà la festa major.

Descripció de les processons

L'estructura o disposició de les tres processons és la mateixa, amb la diferència que en la Volta General, i després de la part central, s'afegien els personatges extrets de les celebracions del Corpus (personatges bíblics), que no ixen en les processons precedents.

La disposició de la processó, que és competència de l'església, es regix per les normes canòniques. Dividida en quatre parts, l'estructura és la següent:

Primera part: preliminars

a) Misteris i martiris

– Misteri d'Abraham i Isaac: els personatges són l'àngel, Abraham i Isaac.

– Misteri de la Temptació o d'Adam i Eva: els personatges són l'àngel, Adam, Eva i el dimoni.

los dulzaineros al son de «l'Eixida de la Creu», la incorporen a la procesión, al mismo tiempo que el estandarte sale a los escalones. Los «Tornejants», últimos danzantes del desfile, cuando acaban de bailar en el Ayuntamiento lo hacen delante del estandarte, uno a uno empujando por el paje. Finalizado este aparecen las andas de «la Mare de Déu» bajo el pórtico y enseguida, con las notas del himno de la ciudad, la corporación municipal precedida por los maceros con gramallas y llevando las mazas de plata de la villa de 1608 se dirigen hacia la parroquia para acompañar a «la Mare de Déu» en la procesión.

Cuando «la Mare de Déu» llega a la capilla de «la Troballa», al mismo tiempo que entra, todos los bailes danzan, voltean las campanas y se dispara una traca. Al son del «Virolai» se entroniza la imagen al retablo del altar y enseguida comienza la misa concelebrada que continuará con la noche de vela a «la Mare de Déu», alargándose hasta el alba. Mientras tanto, se desarrolla, tradicionalmente en el teatro del Patronato, la representación de las «Lloances» a la Virgen.

d) Día de «la Mare de Déu»

Al alba se realizan tres volteos generales de todas las campanas de la parroquia de San Jaime, anunciando la solemnitad del día. Seguidamente salen de la plaza Mayor un grupo de «dolçainers i tabalet» que recorren las calles de la «Volta General». En la Capilla de «la Troballa» y ante la imagen de «la Mare de Déu» se celebran dos misas rezadas una por los «festers» difuntos y otra por todos los difuntos que han participado en los bailes.

Processoneta del Matí:

El principal acto de la mañana es la «Processoneta del Matí», desde la Capilla de «la Troballa» a la parroquia de San Jaime, siendo llevadas las andas por militares de la población y los «volants».

Una vez llegada la imagen a la puerta de la parroquia de San Jaime esta es levantada por los portadores de las andas cara al pueblo, al son del Himno de Algemesí, todos los bailes danzan al mismo tiempo: «la Muixeranga» levanta «L'Altar» a una parte de la puerta, los «Tornejants» agitan delante de las andas sus varillas, las campanas sobreponen en pleno volteo su sonido, todo acompañado por la traca y suelta de palomas, el pueblo aplaude y vitorea a su patrona.

Situada «la Mare de Déu» en el altar mayor se inicia la misa mayor. Terminada la misa mayor se reúnen en la plaza Mayor autoridades y «festers» para con el acompañamiento de la banda de música trasladarse al lugar donde se realiza la «mascletà».

Procesión de «Volta General»:

Por la tarde tiene lugar la procesión general. Los tres vuelos espaciados del campanario de San Jaime anuncian que la Procesión de «Volta General» está a punto de empezar.

Cuando «la Muixeranga» ha hecho evolucionar las «Floretes» con las antorchas encendidas delante del ayuntamiento junto con el son de la melodia de construir «L'Alta» en la puerta de la iglesia la procesión ya puede salir.

Ya de vuelta a primeras horas de la madrugada, llega «la Mare de Déu» a la plaza Mayor, es recibida por la gente, después de disparado un castillo, de nuevo se hace una apoteósica despedida. Entre las danzas de los bailes, volteo de campanas, vivas y aplausos, levantadas las andas de «la Mare de Déu» girada de cara al pueblo, entra en la parroquia de San Jaime hasta el año próximo en que el «Retorn» inicie la Fiesta Mayor.

Descripción de las procesiones

La estructura o disposición de las tres procesiones es la misma, con la diferencia que en la de «Volta General» y después de la parte central, se añaden los personajes extraídos de las celebraciones del Corpus (personajes bíblicos) que no salen en las procesiones precedentes.

La disposición de la procesión que es competencia de la iglesia, se rige de acuerdo con las normas canónicas. Dividida en cuatro partes, su estructura es la siguiente:

Primera parte: preliminars

a) «Misteris i martiris»

– Misterio de Abraham e Isaac: personajes: el ángel, Abraham e Isaac.

– Misterio de la Tentación o de Adán y Eva: personajes: el ángel, Adán, Eva y el demonio.

– Martiri de Santa Bàrbara: els personatges són Bàrbara, Diòscor, el governador Marcià i l'àngel.

– Martiri de Sant Bernat i les germanetes: els personatges són Bernat, Almansor, Zaida, Zoraida, el botxi, dos criats i l'àngel.

– Misteri de la Mare de Déu de la Salut: els personatges són mossén Curçà, mossén Dacir, mossén Frasquet i un escolà.

b) Les danses

– La Muixeranga: més que una dansa pròpiament dita, és un conjunt de quadros plàstics d'intencionalitat representativa. Les primeres cròniques daten del principi del segle XVIII. Hi intervenen dos grups: La Muixeranga i La Nova Muixeranga.

Membres: un grup d'hòmens de nombre irregular entre els quals hi ha un cap anomenat «mestre», que s'encarrega dels assajos i de la coordinació en el muntatge de torres i figures, a més d'admetre el personal que s'hi incorpora. La professió d'obrer és una constant en els mestres i balladors.

Vestit: consta d'una brusa recta, pantalons llargs, bonet orellut i espadenyes de sola prima. La tela és forta i basta, de ratlles verticals roges, blanques i blaves en el cas de La Muixeranga, i de ratlles verticals roges, blanques i verdes en el cas de La Nova Muixeranga.

Música: dolçaina i tabal, amb dos tonades bàsiques i una tercera per a L'Enterro.

Balls: les evolucions fetes són de tres tipus:

1. El Ball, El Passeig o Les Floretes. De quatre temps tant en els moviments com en la melodia. Els balladors es col·loquen en dos files i evolucionen portant ciris en les mans.

2. Torres humanes. Hi ha les següents: L'Alta, de cinc pisos, amb base de huit hòmens; La Torreta, de quatre i amb base de quadre; El Pinet, un pilar amb el xiquet damunt. D'altres modalitats menys freqüents són L'Oberta, La Volantinera i el Pinet Doble.

3. Figures plàstiques. Hi destaca La Maria, que vol reproduir l'anagrama de lletres i que sembla representar l'Assumpció de la Mare de Déu; El Guió, que imita l'estendard barroc; L'Altar, sol alçar-se a l'entrar la Mare de Déu a l'església; L'Aranya, L'Enterro, La Font, El Carro, La Grossa, El Banc, Caps en Caps, Cinc en un Peu, El Tigre, Les Figueretes i el Passeig de Gegants.

– Els Bastonets: és una dansa guerrera. Apareix documentada en 1839 amb la denominació de Dansa dels Huit.

Membres: un mestre, huit hòmens i un momo.

Vestit: cos i faldellí de vellut, amb plomes llargues de colors, calces blanques i espadenyes de llaurador.

Música: tabal i dolçaina.

Instruments rítmics: el bastonet, d'uns 60 cm de llarg, i la planxeta, escut o palustre.

Balls: El Paco, L'U, La Queta, Tres Colpets, La Figuera, La Caceria, El Bolero, La de Planxa, el Negrito, El 7 i el 19, La Corredora, El 2 i el 15, El Mambrú, La Gallega, L'Ampla i Defensa de Planxa.

– La Carxofa: el nom li ve perquè un xiquet porta un pal que té al final una espècie de carxofa daurada que s'obri al final de la processó i d'on ix un colom blanc. Del pal pengen cintes de colors que en l'evolució els xiquets trenen i destrenen. Esta dansa juntament amb Les Pastoretetes eren conegudes en 1830 com les Danses de les Donzelles o també Danses de Xicones i Xicons.

Membres: una mestressa, dotze xiquetes, un xiquet i quatre momos.

Vestit: de pastoreta sense barret.

Música: tabal i dolçaina.

– Els Arquets: es tracta d'un ball en què per a dansar les xiquetes porten un arquet adornat amb paperets de colors. Té els mateixos components que La Carxofa.

Vestit: blanc, semblant als antics vestits de comunió.

Música: tabal i dolçaina.

– Les Pastoretetes

Membres: un mestre o mestra, el rei, la reina, parelles de xiquetes i momos.

Vestit: cosset, faldeta i barret de palla amb flors.

Música: tabal i dolçaina.

Instruments rítmics: pandereta i castanyoles.

– El Bolero o L'lauradores: és el ball més modern de tots els que formen la processó: apareix per primera vegada en 1905.

– Martirio de Santa Bàrbara: personajes: Bárbara, Dióscoro, el gobernador Marcià y el ángel.

– Martirio de San Bernardo y las hermanitas: personajes: Bernardo, Almansor, Zaida, Zoraida, el verdugo, dos criados y el ángel.

– Misterio de «la Mare de Déu de la Salut»: personajes: mossén Curçà, mossén Dacir, mossén Frasquet y un monaguillo.

b) Las danzas

– «La Muixeranga»: más que una danza propiamente dicha, es un conjunto de cuadros plásticos de intencionalidad representativa. Las primeras crónicas datan de principios del siglo XVIII. Intervienen dos grupos «La Muixeranga» y «la Nova Muixeranga».

Miembros: un grupo de hombres de número irregular. Entre los que hay un jefe llamado «mestre» que se encarga de los ensayos y de la coordinación en el montaje de torres y figuras además de admitir al personal que se incorpora. La profesión de albañil es una constante en los «mestre» y danzantes.

Vestido: consta de una blusa recta, pantalones largos, bonete orejudo y alpargatas de suela delgada. La tela es fuerte y basta, a rayas verticales rojas, blancas y azules los de «la Muixeranga»; rayas verticales rojas, blancas y verdes los de «la Nova Muixeranga».

Música: dulzaina y tambor, con dos tonadas básicas y una tercera para el entierro.

Bailes: las evoluciones realizadas son de tres tipos:

1. El Baile, Paseo o Floretes: de cuatro tiempos tanto en los movimientos como en la melodia. Los danzantes se colocan en dos filas y evolucionan llevando cirios en las manos.

2. Torres humanas: hay las siguientes: «L'Alta» de cinco pisos, con base de ocho hombres; «La Torreta», de cuatro y con base de cuadro; «El Pinet», un pilar con el niño encima. Otras modalidades menos frecuentes son la «Oberta», «La Volantinera» y el «Pinet doble».

3. Figuras plásticas: destaca «La Maria» que quiere reproducir el anagrama de letras y que parece representar la Asunción de la Virgen; «El Guió», imitando el estandarte barroco; «L'Altar», suele levantarse en la entrada de «la Mare de Déu» a la iglesia, «L'Aranya, L'Enterro, La Font, El Carro, La Grossa, El Banc, Caps en caps, Cinc en un peu, El Tigre i Les Figueretes, i El Passeig de gegants».

– «Bastonets»: es una danza guerrera. Aparece documentada en 1839 bajo la denominación de «Dansa de los ocho».

Miembros: un «mestre», ocho hombres y un momo.

Vestido: cuerpo y faldín de terciopelo, con plumas largas de colores, calzas blancas y alpargatas de labrador.

Música: tambor y dulzaina.

Instrumentos rítmicos: el «bastonet», de unos 60 cm. de largo, y la «planxeta», «escut» o «palustre».

Bailes: «El Paco», «L'U», «La Queta», «Tres Colpets», «La Figuera», «La Caceria», «El Bolero», «La de Planxa», «El Negrito», «El 7 i el 19», «La Corredora», «El 2 i 15», «El Mambrú», «La Gallega», «L'Ampla» y «Defensa de Planxa».

– «Carxofa»: El nombre de este le viene dado por que un niño lleva un palo que tiene en su final una especie de «carxofa» dorada que se abre al final de la procesión, saliendo de ella una paloma blanca. Del palo cuelgan cintas de colores que en la evolución los niños trenzan y destrenzan. Esta danza juntamente con «les Pastoretetes» era conocida en 1830 como las «Danzas de las doncellas» o también «Danzas de muchachas y muchachos».

Miembros: una «mestressa», doce niñas, un niño y cuatro momos.

Vestido: de pastorcita sin sombrero.

Música: tambor y dulzaina.

– «Els Arquets»: se trata de un baile en el que para danzar las niñas llevan un arquito adornado con papelitos de colores. Tiene los mismos componentes que la «Carxofa».

Vestido: blanco, semejante a los antiguos trajes de comunió

Música: tambor y dulzaina.

– «Les Pastoretetes»

Miembros: un «mestre» o «mestra», el rey, la reina, parejas de niñas y momos.

Vestido: corpiño, faldita y sombrero de paja con flores.

Música: tambor y dulzaina.

Instrumentos rítmicos: pandereta y castañuelas.

– «El Bolero o L'lauradores»: es el baile más moderno de todos los que forman la procesión, aparece por primera vez en 1905.

Membres: un mestre i parelles d'hòmens i dones.
Vestit: de llauradora les dones i de torrentí els hòmens.
Música: instruments de vent de banda.
Instruments rítmics: castanyoles.
Balls: València, Reyes, Trensats, Típics, Madrid, Bots i El Centenari.

Segona part: part central
Creu major: Barroca, de plata repujada (A. Reinot. 1739), l'acompanyen dos candelers portats per acòlits.

Devots
Els Tornejants: és una dansa guerrera amb continguts cavallerescos i místics. Únic ball dins de la processó, darrere de la creu major i davant del Guió o estendard de la Mare de Déu, entre les dos files de públic assistent a la processó.

Membres: un mestre, un patge, sis balladors i momos.
Vestit: cos i faldellí de teixits de plata, casc de la mateixa tela amb cimera de flors, calçons de vellut, calces blanques, espadnyes i careta de fil d'aram.

Música: tocs de timbals.
Instruments de ball: varetes vibràtils. El patge marxa portant una espasa que recolza l'extrem damunt d'un escut en forma de cor amb la imatge de la Mare de Déu en el camp.

Balls: Floretes i Fuga. Les primeres les poden ballar un, dos o quatre balladors amb les modalitats de «dos carrerilles», «cadireta», «crusada», «quatre cantons» i «quatre cares». La Fuga és la dansa de més duració i consta de passeig, torneig i cabrioles. Sol ballar-se davant dels retaules que representen la Mare de Déu.

El Guió de la Mare de Déu: Barroc de plata repujada, és portat per festers i escoltat per dos més amb ciris.

Tercera part: part al·legòrica
a) Infants de representació simbòlica
Morets: xiquets vestits de moro.
Els Sants: xiquets i xiquetes que representen algun sant o grup.
Xiquets i xiquetes de primera comunió

b) Personatges bíblics:
Antic Testament
Patriarques
L'Abuelo Colomet o Noé: porta com a distintiu un bastó i una rosa.

Abraham: porta com a distintiu un ganivet.
Isaac: porta com a distintiu un feix de llenya.
Jacob
Els Blancs: Els dotze fills de Jacob de la tribu de Judà. Es diuen així perquè van vestits a imitació de les estàtues que hi ha a l'església de Sant Joan del Mercat de València.

Cabdills d'Israel
Moisés: porta com a distintiu les Taules de la Llei.
Josué

La terra de promissió
La Parreta: Representada amb un raïm gran.

Els sacerdots
Aaron: primer sacerdot germà de Moisés.
Els levites: a esta tribu li corresponia el sacerdoci.
El canelobre dels set braços: que il·luminava l'Arca de l'Aliança.

Els turiferaris: porten els encensers de l'Arca.
L'Arca de l'Aliança: portada per levites.

Els profetes
Isaïes, Jeremies, Ezequiel i Daniel, que preparen el poble per a la vinguda de Jesucrist.
Samuel: que ungué David, savi, constructor del temple de Jerusalem.

Els reis
Saül: predecessor del rei David.

Miembros: un «mestre» y parejas de hombres y mujeres.
Vestido: de labradora las chicas y ellos de «torrentins».
Música: instrumentos de viento de banda.
Instrumentos rítmicos: castañuelas.
Bailes: «València, Reyes, Trensats, Típics i Madrid, Bots i El Centenario».

Segunda parte: parte central
Cruz Mayor: barroca, de plata repujada (A. Reinot. 1739), acompañándola, dos candeleros llevados por acólitos.

Devotos
«Els Tornejants»: es una danza guerrera con contenidos caballesc y místicos. Único baile dentro de la procesión, detrás de la Cruz Mayor y delante el «guió» o estandarte de «la Mare de Déu», entre las dos filas de público asistiendo a la procesión.

Miembros: un «mestre», un paje, seis danzantes y momos.
Vestido: cuerpo y faldín de tejidos de plata, casco de la misma tela con cresta de flores, calzones de terciopelo, calzas blancas, zapatillas y careta de alambre.

Música: toques de timbales.
Instrumentos de baile: varillas vibrátiles. El paje marcha llevando una espada, apoyada en el extremo, encima de un escudo en forma de corazón con la imagen de «la Mare de Déu» en el campo.

Bailes: «Floretes» i «Fuga». Las primeras pueden bailarse por uno, dos o cuatro danzantes con las modalidades de «dos carrerilles», «cadireta», «crussa», «quatre cantons» y «quatre cares». La «Fuga» es la danza de mayor duración y consta de paseo, torneo y piruetas. Suele bailarse delante de los retablos que representan a «la Mare de Déu».

«El Guió de la Mare de Déu»: barroco de plata repujada, es llevado por tres «festers» y escoltados por dos más, con cirios.

Tercera parte: parte alegórica
a) Niños de representación simbólica
Moritos: niños vestidos de moro
Los santos: niños y niñas representando algún santo o grupo.
Niños y niñas de primera comunió

b) Personajes bíblicos:
Antiguo Testamento
Patriarcas
El abuelo «Colomet» o Noé: lleva como distintivo un bastón y una palomita.

Abraham: lleva como distintivo un cuchillo
Isaac: lleva como distintivo un haz de lleña.
Jacob
Los blancos: doce hijos de Jacob de la tribu de Judá. Se llaman así por que van vestidos a imitación de las estatuas existentes en la iglesia de San Joan del Mercat de València.

Caudillos de Israel
Moisés: lleva como distintivo las Tablas de la Ley.
Josué

La Tierra de Promisión
La Parreta: representada por un gran racimo.

Los sacerdotes
Aaron: primer sacerdote hermano de Moises.
Los levitas: a esta tribu le correspondía el sacerdocio.
El candelabro de los siete brazos: que iluminaba el Arca de la Alianza.

Los turiferarios: incensadores del Arca.
El Arca de la Alianza: llevada por levitas.

Los profetas
Isaías, Jeremías, Ezequiel y Daniel, que preparan al pueblo para la venida de Jesucristo.
Samuel: que unge a David, sabio, constructor del templo de Jerusalén.

Los reyes
Saul: predecesor del Rey David.

Jessé: pare de David, com a distintiu no porta corona.
David: fundador de la família de la qual naixerà el Messies.
Salomó: fill de David, savi, constructor del temple de Jerusalem.

Figures singulars

Maria: germana de Moisés.
Rebeca: dona d'Isaac, model de prudència.
Dèbora: profetessa i sàvia, vencedora de Sisserà.
Noemí: nora de Rut.
Rut: casada amb Booz, va ser mare d'Obed, que fou pare de Jessé.

Judit: vencedora d'Holofernes.

Ester: intercessora davant del rei Assuer.

Tobies: Cura els ulls a son pare amb la fel d'un peix. Exemple de confiança en Déu.

Job: mestre de la paciència.

La família de Jesucrist

Sant Zacaries, santa Isabel, sant Joan Baptista i sant Josep.

c) Nou Testament

Els dotze apòstols: càntics i acompanyament musical

Els quatre evangelistes

Els cirialots

d) Els sants patrons

Sant Vicent de la Roda: primer màrtir de València.

Sant Vicent Ferrer: patró de l'Antic Regne.

Sant Onofre: patró de la ciutat d'Algemesí

Sant Jaume: titular de la parròquia més antiga, de la Confraria i l'Hospital.

Sant Sebastià: patró de l'Ajuntament i de la independència de l'antiga universitat i vila d'Algemesí.

Quarta part: part final

Festers dels quatre barris: Capella, Santa Bàrbara, València i Muntanya, per orde de torn d'organització; els últims són els del barri organitzador.

Sacerdots i religiosos

Volants: portadors de l'anda.

Anda de la Mare de Déu: daurada, restaurada d'acord amb el model neogòtic del segle XIX.

Presidències:

– Eclesiàstica: un preste i dos diaques, acompanyats per dos festers del barri organitzador amb ciris i pel president del barri pel qual passa la processó en cada moment.

– Civil: l'Ajuntament de la Ciutat, precedit dels dos macers vestits amb gramalles i amb les maces de plata de la vila, i resguardat per membres de la Policia Municipal.

Banda de Música: tanca la processó.

II. Definició de l'àmbit espacial i temporal

2.1. L'àmbit espacial és el municipi d'Algemesí, sempre pels voltants de la parròquia de Sant Jaume i de la capella de la Troballa, amb un recorregut distint per a cada una de les tres processons. Els tres itineraris, el de la Processó de les Promeses, la Processoneta del Matí i la Processó de Volta General, queden definits amb la descripció següent de cada un dels recorreguts:

Recorregut de la Processó de les Promeses: Ix de la parròquia de Sant Jaume, passa per la plaça Major, el carrer del Molí de la Vila i el carrer de la Capella, i acaba a la capella de la Troballa.

Recorregut de la Processoneta del Matí: Ix de la capella de la Troballa, passa pel carrer de Berca, la placeta del Carbó i la plaça Major, i acaba a la parròquia de Sant Jaume.

Recorregut de la Processó de Volta General: Ix de la parròquia de Sant Jaume, passa per la plaça Major, el carrer de València, la plaça Mare de Déu dels Àngels, el carrer de València, el carrer dels Mont, el carrer d'Albalat, el carrer de Santa Bàrbara, el carrer dels Verdeguer, la placeta del Carbó, el carrer de Berca, el carrer de la Capella, el carrer del Molí de la Vila, el carrer Nou del Convent, el carrer Fusters, el carrer de la Muntanya i la plaça Major, i acaba a la parròquia de Sant Jaume.

Jessé: padre de David, como distintivo no lleva corona.

David: fundador de la familia de la cual nacerá el Mesias.

Salomón: hijo de David, sabio, constructor del Templo de Jerusalén.

Figuras señeras

Maria: hermana de Moises.

Rebeca: mujer de Isaac, modelo de prudencia.

Débora: profetisa y sabia, vencedora de Sisara.

Noemí: nuera de Ruth

Ruth: casada con Booz, fue madre de Obed, que fue padre de Jessé.

Judit: vencedora de Holofermes.

Ester: intercesora delante del rey Assuer

Tobias: que cura los ojos a su padre con la hiel de un pez. Ejemplo de confianza en Dios.

Job maestro de la paciència

La familia de Jesucristo

San Zacarias, Santa Isabel, San Juan Bautista y San José

Nuevo Testamento

Los doce Apóstoles: cánticos y acompañamiento musical

Los cuatro Evangelistas

Los «Cirialots»

c) Los santos patronos

San Vicente de la Roda: primer mártir de València

San Vicente Ferrer: patrón del Antiguo Reino

San Onofre: patrón de la Ciudad de Algemesí

San Jaime: titular de la Parroquia más antigua, de la Cofradía y Hospital

San Sebastián: patrón del Ayuntamiento y de la independencia de la antigua Universidad y Villa de Algemesí

Cuarta parte: parte final

«Festers» de los cuatro barrios: «Capella», «Santa Bàrbara», «València» y «de la Muntanya», por orden de turno de organización, siendo los últimos los del barrio organizador.

Sacerdotes y religiosos

«Volants»: portadores del anda.

Anda de «la Mare de Déu»: dorada, reprimada de acuerdo con el modelo neogótico del siglo XIX.

Presidencias:

– Eclesiàstica: un preste y dos diáconos, acompañados por dos «festers» del barrio organizador con cirios y por el presidente del barrio por el que transcurre la procesión en cada momento.

– Civil: Ayuntamiento de la Ciudad, precedido de los dos maceros vestidos con gramallas y llevando las mazas de plata de la Villa, y resguardado por miembros de la Policia Municipal.

Banda de Música: cerrando la procesión.

II. Definición del ámbito espacial y temporal

2.1. El ámbito espacial es el municipio de Algemesí, siempre en los alrededores de la parroquia de San Jaime y de la capilla de la «Troballa», con un recorrido distinto para cada una de las tres procesiones. Quedan definidos los tres itinerarios, el de la procesión de «les Promeses», la «processoneta del Matí» y la procesión de «la Volta General» con la siguiente descripción de cada uno de los recorridos:

Recorrido de la procesión de «les Promeses»: sale de la parroquia de San Jaime y pasa por la plaza Major, carrer Molí de la Vila, carrer de la Capella, y finaliza en la Capilla de la «Troballa».

Recorrido de la «processoneta del Matí»: sale de la Capilla de la «Troballa» y pasa por el carrer de Berca, placeta del Carbó, plaça Major, y finaliza en la parroquia de San Jaime.

Recorrido de la procesión de «la Volta General»: sale de la parroquia de San Jaime y pasa por la plaza Major, carrer de València, plaça Mare de Déu dels Àngels, carrer de València, carrer dels Mont, carrer d'Albalat, carrer de Santa Bàrbara, carrer dels Verdeguer, placeta del Carbó, carrer de Berca, carrer de la Capella, carrer Molí de la Vila, carrer Nou del Convent, carrer Fusters, carrer de la Muntanya, plaça Major, y finaliza en la parroquia de San Jaime.

2.2. L'àmbit temporal, ja definit en la descripció del Bé, queda establert de la manera següent:

- L'esmentada festivitat se celebra anualment.
- Del 29 d'agost al 6 de setembre: novenari.
- El 7 de setembre: Vespra de la Mare de Déu de la Salut. Repic de la Xirivia i Processó de les Promeses.
- El 8 de setembre: Festa de la Mare de Déu. Processoneta del Matí i Processó de Volta General.

III. Mesures de protecció

3.1. De conformitat amb els articles 28 i 45 de la Llei de la Generalitat 4/1998, d'11 de juny, del Patrimoni Cultural Valencià, s'establix com a mesura de protecció que qualsevol canvi en la Festa a la Mare de Déu de la Salut que excedisca el desplegament normal dels actes de la festivitat anual ha de ser proposat per la parròquia de Sant Jaume Apòstol o pel Patronat de la Fundació per a la Festa de la Mare de Déu de la Salut i al Crist de l'Agonia a la Direcció General de Patrimoni Cultural Valencià perquè, si és el cas, emeta l'autorització administrativa i la consegüent modificació del present decret.

3.2. La gestió de la Festa a la Mare de Déu de la Salut, a part dels actes litúrgics que corresponen a l'Església, és competència del Patronat de la Fundació per a la Festa a la Mare de Déu de la Salut i al Crist de l'Agonia, que decidirà sobre els aspectes materials i immaterials i el desplegament dels actes de la festivitat anual.

3.3. L'ús o la difusió de la festa en el seu conjunt o dels elements materials o immaterials, propis o alegòrics que la integren, queden reservats amb exclusivitat a l'Ajuntament d'Algemesí, a la parròquia de Sant Jaume i la Fundació per a la Festa a la Mare de Déu de la Salut i al Crist de l'Agonia.

2.2. El ámbito temporal ya definido en la descripción del Bien, queda establecido de la siguiente manera:

- La citada festividad se celebra anualmente.
- Del 29 de agosto al 6 de septiembre: novenario
- 7 de septiembre: Víspera de «la Mare de Déu de la Salut». Repique de la «Xirivia» Procesión de «les Promeses».
- 8 de septiembre: Fiesta de «la Mare de Déu». «Processoneta del Matí» y procesión de la «Volta General».

III. Medidas de protección

3.1 De conformidad con los artículos 28 y 45 de la Ley de la Generalitat 4/1998, de 11 de junio, del Patrimonio Cultural Valenciano se establece como medida de protección que cualquier cambio en «la Festa a la Mare de Déu de la Salut», que exceda del normal desarrollo de los actos de la festividad anual, deba ser propuesto por la parroquia de San Jaime Apóstol o por el Patronato de la Fundació per a la Festa a la Mare de Déu de la Salut i al Crist de l'Agonia a la Dirección General de Patrimonio Cultural Valenciano para, en su caso, autorización administrativa y consiguiente modificación del presente Decreto.

3.2 La gestión de «la Festa a la Mare de Déu de la Salut», al margen de los actos litúrgicos que corresponden a la Iglesia, es competencia del Patronato de la Fundació per a la Festa de la Mare de Déu de la Salut i el Crist de l'Agonia, quienes decidirán sobre los aspectos materiales e inmateriales, así como el desarrollo de los actos de la festividad anual.

3.3 El uso o la difusión de «la Festa» en su conjunto o de aquellos elementos materiales o inmateriales, propios o alegóricos, que la conforman, quedan reservados con exclusividad al Ayuntamiento de Algemesí, a la Parroquia de San Jaime y a la Fundació per a la Festa a la Mare de Déu de la Salut i al Crist de l'Agonia.